

GEORGE BERKELEY

İnsan Bilgisinin İlkeleri

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet

16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler
Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Masadaki elma kırmızı, yuvarlak, sert ve kokuludur. Kırmızılığı görmeden, sertliği dokunmadan, kokuyu duymadan elmanın geriye kalan görünmez 'maddesi' nedir? Berkeley günlük elmayı yok etmez; tam tersine bilmediğimiz bir destek maddesi eklemeyi, gördüğümüz ve dokunduğumuz elmayı gerçek sayalım der.

Bu kitap nasıl okunmalı?

Maddeden bağımsız sandığımız renk, biçim ve nesnelerin yalnız algı içinde bilindiğini; 'var olmak algılanmaktır' iddiasıyla madde tözünü kaldırıp gündelik dünyayı zihinler ve düzenli fikirler üzerinden yeniden kuran klasik felsefe deneyi.

Berkeley'in dili ilk bakışta dünyayı inkâr ediyor gibi görünür. Rehber soyut fikir eleştirisinden esse est percipi'ye, birincil-ikincil niteliklerden Tanrı ve doğa yasalarına ilerler; idealizmi rüya, solipsizm ve modern sanal gerçeklikle özdeşleştirmez.

Sıcak suya alışmış el için ılık kap soğuk, buzlu sudan çıkan el için aynı kap sıcak gelir. Tek su aynı anda sıcak ve soğuk madde niteliği taşıyamazsa sıcaklık nerede bulunur? Berkeley bu küçük deneyden algıdan bağımsız nitelik fikrini sorgulamaya başlar.

KULLANIM ÖNERİSİ

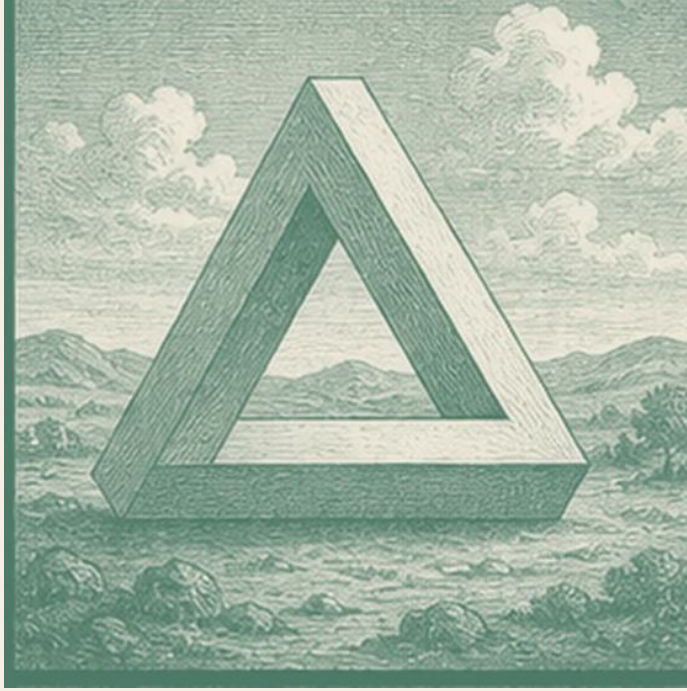
Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Kimse bakmıyorken ağaç
02	Soyut genel fikir eleştirisi	13	Solipsizm mi?
03	Sözcükler bizi nasıl yanıltır?	14	Şüpheciliği tersine çevirmek
04	Fikirler ve ruhlar	15	Bilim idealizm içinde sürer mi?
05	Esse est percipi	16	Gündelik dünya yerinde kalır
06	Birincil ve ikincil nitelikler	17	Algı dünyasının şaşırtıcı ciddiyeti
07	Benzerlik ilkesi	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Maddi töz gereksiz varsayım	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	İrade fikri yaratmaz	20	Bugüne taşınan üç soru
10	Doğa yasaları bir işaret dili	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Nesneleri kim var eder?		

Soyut genel fikir eleştirisi

Berkeley zihnin bütün özel ayrıntılardan arınmış üçgen veya insan resmi kurduğu fikrine karşı çıkar. İlk bakışta küçük görünen bu değişiklik, olayın nedenini ve sorumluluğunu başka bir yerde aramamızı sağlar.

Ne eşkenar ne ikizkenar ne çeşitkenar olan ama hepsi sayılan hayalî üçgeni gözünüzde canlandırmak zorlaşır. Örnek tek başına kanıt değildir; yine de iddianın hangi yönde sınanacağını gösteren sağlam bir büyüteçtir.

Genel düşünme mümkündür; Berkeley bunun tek bir fikri farklı örnekler adına kullanmakla olduğunu söyler. İnsan niyeti ile kurumsal sonuç aynı yönde olmayabilir; bölümün gerilimi çoğu zaman tam burada doğar.

Bir kavramı açıklarken boş soyut ad yerine birkaç somut örnekte nasıl kullanıldığını göstermek gerekir. Kamusal kararı değerlendirirken ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini ve kimin konuşamadığını da sormak gerekir.

Sözcükler bizi nasıl yanıltır?

Genel isimler her birinin arkasında bağımsız soyut nesne varmış sanısı yaratarak sahte felsefe sorunları üretebilir. Bu çerçeve doğru kurulduğunda kitabın en çetin iddiası bile gündelik bir soruya dönüşür.

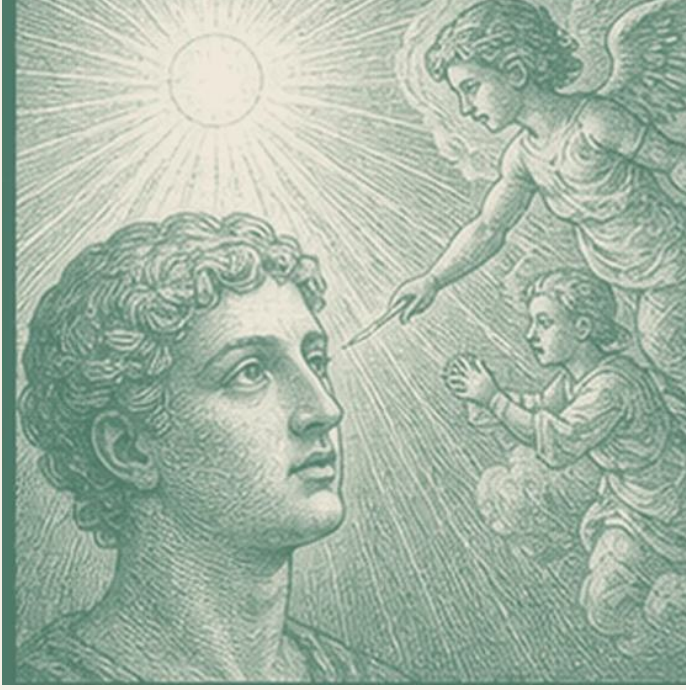
'Madde' sözcüğü görülen niteliklerin altında duran ama hiçbir niteliği olmayan taşıyıcı gibi hayal edilir. Sahnedeki şaşırtıcı sonuç tek bir kişinin niyetinden değil, küçük koşulların aynı yönde birleşmesinden doğar.

Dil yalnız hata değil ortak düşünme ve bilim aracıdır. Geçmişi bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Bir tartışmada isimden nesne çıkarmadan sözcüğün gözlenebilir kullanımını sormak gerekir. İşyerinde ya da evde kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici bir deney olabilir.

Aynı olaya başka bir kişinin gözünden bakıldığında, "Sözcükler bizi nasıl yanıltır?" ile İnsan Bilgisinin İlkeleri kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Fikirler ve ruhlar

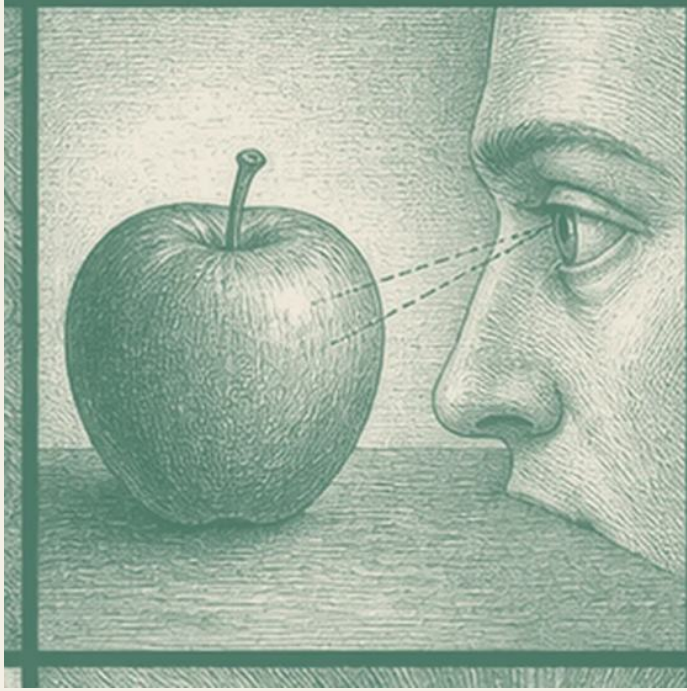
Berkeley gerçekliği algılanan pasif fikirler ile algılayan ve eyleyen etkin ruhlar olarak ayırır. Bu ayırım, sonraki örneklerin neden aynı başlık altında toplandığını gösteren ilk ipucudur.

Kırmızı görüntü, tat ve sertlik algıdır; onları bir arada yaşayan siz ise algılayan öznesiniz. Büyük sözcüklerin gerisindeki basit hareket görüldüğünde, bölümün iddiası hem daha anlaşılır hem de daha tartışılabilir olur.

Ruhu da bir fikir gibi göz önüne getiremeyiz; onu etkinlik üzerinden kavrarız. Bu sınırı korumak fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açan sahte bir anahtar olmaktan kurtarır.

Deneyimde içerik ile o içeriği fark eden ve karar veren kişiyi aynı kategoriye koymamak gerekir. Bir iddia fazla rahatlatıcı geliyorsa onu yanlışlayabilecek sahneyi düşünmek, fikri daha sağlam kullanmayı sağlar.

Esse est percipi

Duyulur bir nesnenin varlığı algılanmasından ayrı düşünülemez; rengi, biçimi ve dokusu algı fikirlerinin düzenidir. Bu yüzden iddia bir sonuç cümlesi değil, örnekleri dikkatle okumak için kullanılan bir mercek gibi çalışır.

Kiraz görülen kırmızı, tadılan tatlılık, dokunulan yumuşaklık ve bunların birlikte beklenmesidir. Büyük sözcüklerin gerisindeki basit hareket görüldüğünde, bölümün iddiası hem daha anlaşılır hem de daha tartışılabilir olur.

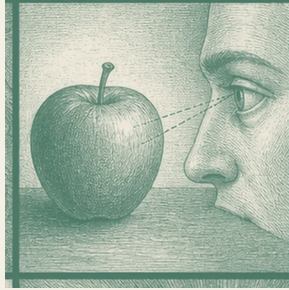
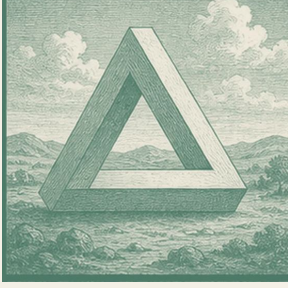
Bu iddia masanın keyfî hayal olduğunu söylemez. Geçmişî bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Nesneyi erişebildiğimiz nitelik ve düzenli deneyimden ayıran fazladan varsayımın ne işe yaradığını sormak gerekir. Dijital araçlar sahneyi değiştirmiş olsa da güven, korku, itibar ve güç arayışı yeni biçimler altında sürer.

Kavramı gerçek bir karara uyguladığımızda, “Esse est percipi” ile İnsan Bilgisinin İlkeleri kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Soyut genel fikir eleştirisi
- Sözcükler bizi nasıl yanıltır?
- Fikirler ve ruhlar
- Esse est percipi

SIRADAKİ DÖRT DURAK

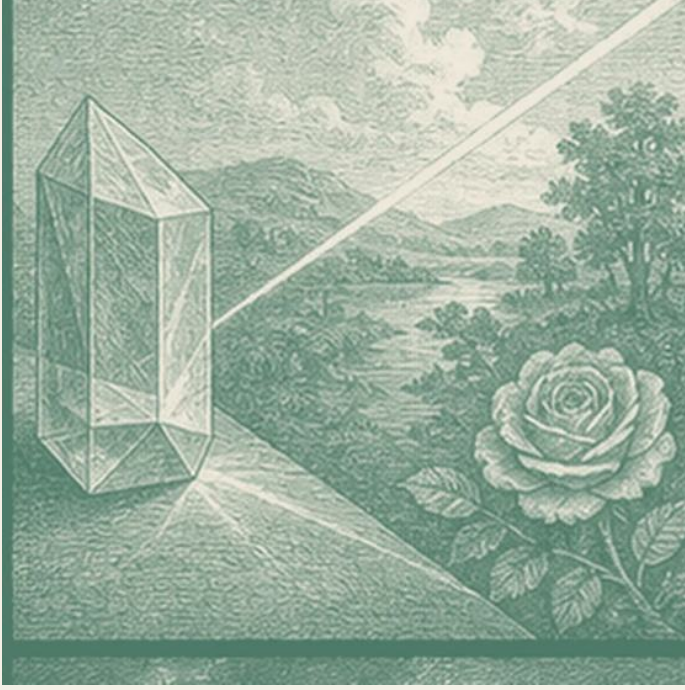
- Birincil ve ikincil nitelikler
- Benzerlik ilkesi
- Maddi töz gereksiz varsayım
- İrade fikri yaratmaz

Bağlantı sorusu: “Soyut genel fikir eleştirisi” ile “Esse est percipi” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Birincil ve ikincil nitelikler” bu yolu nasıl değiştirebilir?

ÜÇÜNCÜ KISIM · AYRIM

06. DURAK

Birincil ve ikincil nitelikler

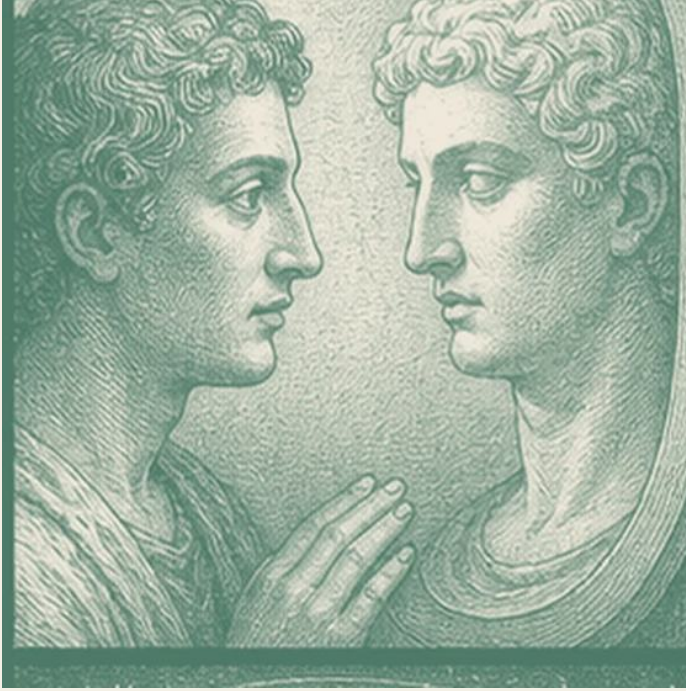
Berkeley renk ve tat gibi ikincil nitelikler zihne bağılıysa biçim, büyüklük ve hareketin de algı koşuluna göre değiştiğini savunur. Yazar böylece tekil olayı daha geniş bir düzenin işareti olarak okumayı önerir.

Uzaktaki kule küçük, yakındaki büyük görünür; hareket trenin içinden ve dışından farklı yaşanır. Örneği akılda tutmak, kavramın kuru adını ezberlemekten daha değerlidir; çünkü neden ile sonucu yan yana gösterir.

Modern fizik ölçümle gözlemciye göre değişimi nesnel biçimde düzenleyebilir. Betimleme ile onay aynı şey değildir: Bir düzenin nasıl çalıştığını anlatmak onun doğru olduğunu söylemez.

Görünüşün değişmesini nesnenin yokluğu değil ölçüm ilişkisinin parçası olarak düşünmek gerekir. Bölümün bugüne bıraktığı görev, tek bir doğru cevap ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

Benzerlik ilkesi

Bir fikir yalnız başka bir fikre benzeyebilir; zihinsiz maddi nesnenin renkli veya biçimli fikrimize nasıl benzediği açıklanamaz. Bu ayrım, sonraki örneklerin neden aynı başlık altında toplandığını gösteren ilk ipucudur.

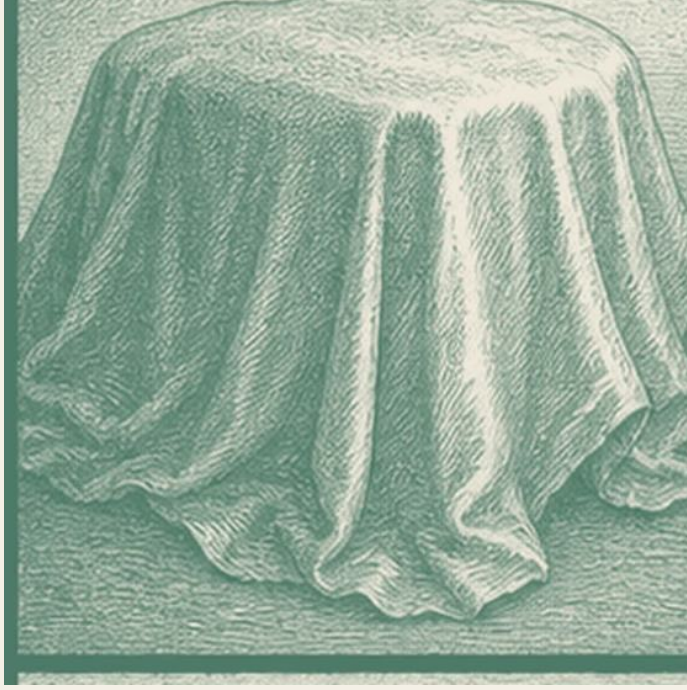
Portre başka görüntüye benzer; hiç görülemeyen, renksiz ve biçimsiz taşıyıcıya benzediğini söylemek boş kalır. Örnek tek başına kanıt değildir; yine de iddianın hangi yönde sınanacağını gösteren sağlam bir büyüteçtir.

Temsil ilişkisi yalnız görsel benzerlikten ibaret olmayabilir. Bu sınırı korumak fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açan sahte bir anahtar olmaktan kurtarır.

Modelin nesneyle benzerliğini yapı, neden ve ölçüm bağlantısı üzerinden açık etmek gerekir. Geçmişteki örneği bugüne kopyalamak yerine, örneğin açtığı soruyu yeni araçlar içinde yeniden sınamak gerekir.

Bölümün görünmeyen ikinci katında, “Benzerlik ilkesi” ile İnsan Bilgisinin İlkeleri kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Maddi töz gereksiz varsayım

Algıların altında duran, algılanamayan maddi taşıyıcı ne bilinir ne de deneyimi açıklamak için gerekir. Kavramın değeri, her şeyi açıklamasında değil, daha önce birbirinden kopuk görünen ayrıntıları bağlamasıdır.

Kapıyı tutan görünmez destek direği hiçbir etki yapmıyor ve ölçülemiyorsa onu eklemek açıklamayı büyütmez. Olayı yaşayan kişi bütün düzeni görmese bile düzen onun seçeneklerini sessizce daraltır ya da genişletir.

Bilimde doğrudan görülmeyen varlıklar ölçülebilir sonuç ve güçlü açıklama taşıyabilir. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Görünmeyen varsayımı sonuçları ve vazgeçilmez açıklama gücü üzerinden sınamak gerekir. Kavramı önce kendi davranışımızdaki küçük örnekte aramak, onu başkalarına yöneltilebilir kolay suçlamadan kurtarır.

İrade fikri yaratmaz

Duyusal fikirler isteğimiz dışında canlı ve düzenli geldiği için hayalden ayrılır. İlk bakışta küçük görünen bu değişiklik, olayın nedenini ve sorumluluğunu başka bir yerde aramamızı sağlar.

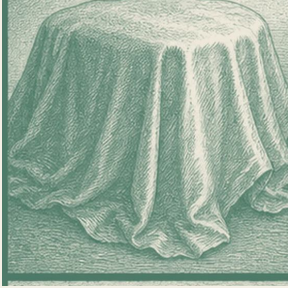
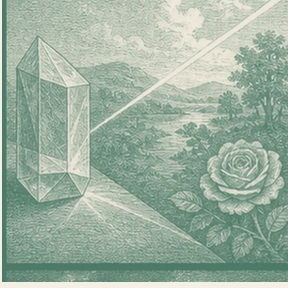
Gözünüzü açınca güneşi yok sayamazsınız; hayal ettiğiniz güneş ise istediğiniz anda solabilir. Aynı kişileri başka kuralların içine koyduğumuzda davranışın değişmesi, açıklamanın nerede aranacağını gösterir.

Algı da yanılabılır ve rüya bazen canlı olabilir. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

Gerçeklik yargısında irade dışılık, tutarlılık, başkalarının tanıklığı ve tahmini birlikte kullanmak gerekir. Dijital araçlar sahneyi değiştirmiş olsa da güven, korku, itibar ve güç arayışı yeni biçimler altında sürer.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Birincil ve ikincil nitelikler
- Benzerlik ilkesi
- Maddi töz gereksiz varsayım
- İrade fikri yaratmaz

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Doğa yasaları bir işaret dili
- Nesneleri kim var eder?
- Kimse bakmıyorken ağaç
- Solipsizm mi?

Bağlantı sorusu: “Birincil ve ikincil nitelikler” ile “İrade fikri yaratmaz” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Doğa yasaları bir işaret dili” bu yolu nasıl değiştirebilir?

DÖRDÜNCÜ KISIM · DÜZEN

10. DURAK

Doğa yasaları bir işaret dili

Duyusal fikirlerin düzenli ardışıklığı doğanın yasalarıdır; olaylar birbirini iten gizli güçten çok geleceği haber veren işaretler gibi çalışır. Bu cümle kitabın tamamını açıklamaz; fakat doğru kapıyı açan anahtarın dişlerini gösterir.

Alev görüntüsü yaklaşıncı sıcaklık ve acı geleceğini öğrenir, elinizi çekersiniz. Aynı sahneye başka bir kişinin gözünden bakmak, açıklamanın sakladığı güç ve maliyet farkını ortaya çıkarabilir.

Bilim mekanizma arayışını yalnız işaret ezberine indirmez. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

Düzenli tahmin ile açıklanan mekanizmayı birbirini tamamlayan düzeyler olarak görmek gerekir. Gündelik hayata taşınacak soru şudur: Bu düzen değişse kimin seçeneği artar, kimin alışkanlığı bozulurdu?

İddianın sınırını denemek için, “Doğa yasaları bir işaret dili” ile İnsan Bilgisinin İlkeleri kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

DÖRDÜNCÜ KISIM · TANRI

11. DURAK

Nesneleri kim var eder?

Duyusal fikirleri biz seçmediğimize göre Berkeley onları düzenli biçimde üreten sonsuz bir ruh, yani Tanrı sonucuna gider. Bu nokta kaçırılırsa bölüm kolayca bir slogana dönüşür; görülürse kitabın geri kalanı yerine oturur.

Kapalı bahçedeki ağaç sizin bakışınız yokken de Tanrı'nın algısı ve doğa düzeni içinde vardır. İnsan yüzü eklenince tartışmanın bedeli de görünür olur; kavram yalnız kitap sayfasında kalmaz.

Bu çıkarım Tanrı'yı kanıtlamak için tartışmalı ve dairesel bulunabilir. Betimleme ile onay aynı şey değildir: Bir düzenin nasıl çalıştığını anlatmak onun doğru olduğunu söylemez.

Algı dışı sürekliliğin hangi varsayımla açıklandığını ve alternatiflerini açıkça karşılaştırmak gerekir. Kamusal kararı değerlendirirken ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini ve kimin konuşamadığını da sormak gerekir.

Kimse bakmıyorken ağaç

Nesnenin varlığı belirli insanın o an bakmasına bağlı değildir; başka sonlu ruhlar ve sürekli ilahi düzen algı imkanını korur. Bölümün asıl sorusu, görünen sonuçtan önce hangi koşulların kurulmuş olduğudur.

Odaya dönünce masa yerindedir çünkü dünya kişisel zihnin kapisine göre silinip kurulmaz. Gündelik ayrıntı tam da bu nedenle önemlidir: soyut düşüncenin insana ve zamana değdiği yeri açık eder.

İlahi algı açıklaması inanmayan kişi için ikna edici olmayabilir. Bu sınırı korumak fikri zayıflatmaz; onu her kapıyı açan sahte bir anahtar olmaktan kurtarır.

Kişisel deneyim ile ortak ve süreklilik gösteren dünya ölçüsünü ayırmak gerekir. Geçmişteki örneği bugüne kopyalamak yerine, örneğin açtığı soruyu yeni araçlar içinde yeniden sınamak gerekir.

Sahnedeki zamanı biraz yavaşlattığımızda, “Kimse bakmıyorken ağaç” ile İnsan Bilgisinin İlkeleri kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Solipsizm mi?

Berkeley yalnız kendi zihnimin var olduğunu söylemez; düzenli beden hareketlerinden benim gibi etkin başka ruhların varlığını çıkarır. Bölümün asıl sorusu, görünen sonuçtan önce hangi koşulların kurulmuş olduğudur.

Arkadaşınızın acısını doğrudan hissetmezsiniz ama sözü, yüzü ve davranışı bağımsız özneye işaret eder. Örnek tek başına kanıt değildir; yine de iddianın hangi yönde sınanacağını gösteren sağlam bir büyüteçtir.

Başka zihin problemi idealizmde tamamen ortadan kalkmaz. Tek bir etkileyici örneğin bütün toplumlar ve dönemler adına konuşmasına izin vermemek gerekir.

İnsanları yalnız kendi algımızın karakteri değil, söz ve hak taşıyan özneler olarak kabul etmek gerekir. Geçmişteki örneği bugüne kopyalamak yerine, örneğin açtığı soruyu yeni araçlar içinde yeniden sınamak gerekir.

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşıırken

GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Doğa yasaları bir işaret dili
- Nesneleri kim var eder?
- Kimse bakmıyorken ağaç
- Solipsizm mi?

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Şüpheciliği tersine çevirmek
- Bilim idealizm içinde sürer mi?
- Gündelik dünya yerinde kalır
- Algı dünyasının şaşırtıcı ciddiyeti

Bağlantı sorusu: “Doğa yasaları bir işaret dili” ile “Solipsizm mi?” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Şüpheciliği tersine çevirmek” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Şüpheciliği tersine çevirmek

Temsilci madde kuramı bizi yalnız iç görüntülere kapatırken Berkeley doğrudan gördüğümüz duyulur dünyayı gerçek sayarak şüpheciliği azaltmak ister. Bu nokta kaçırılırsa bölüm kolayca bir slogana dönüşür; görülürse kitabın geri kalanı yerine oturur.

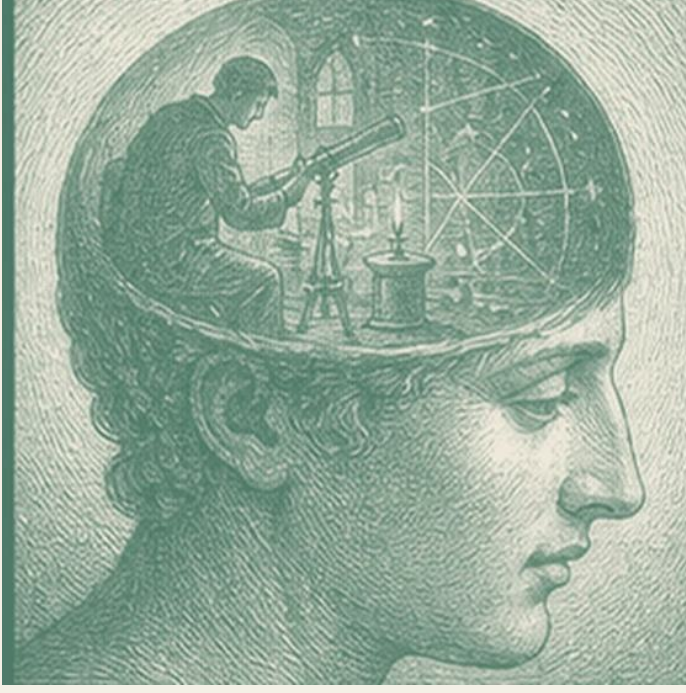
Elmayı gerçekten görürsünüz; görünmez asıl elmanın zihinsel kopyasına mahkûm değilsiniz. Örneğin gücü süslü olmasından değil, kavramın hangi adımda gerçeğe dokunduğunu göstermesinden gelir.

Algının yanılması ve ortak ölçüm sorunu yine açıklama ister. Kitabın yazıldığı dönem ve seçtiği dil hesaba katılmadan yapılan okuma, güçlü kavramı kolayca dogmaya çevirebilir.

Kesinliği ararken deneyimle dünya arasına gereksiz ikinci nesne koyup koymadığımızı sormak gerekir. Bir iddia fazla rahatlatıcı geliyorsa onu yanlışlayabilecek sahneyi düşünmek, fikri daha sağlam kullanmayı sağlar.

Örneği tersinden düşündüğümüzde, “Şüpheciliği tersine çevirmek” ile İnsan Bilgisinin İlkeleri kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Bilim idealizm içinde sürer mi?

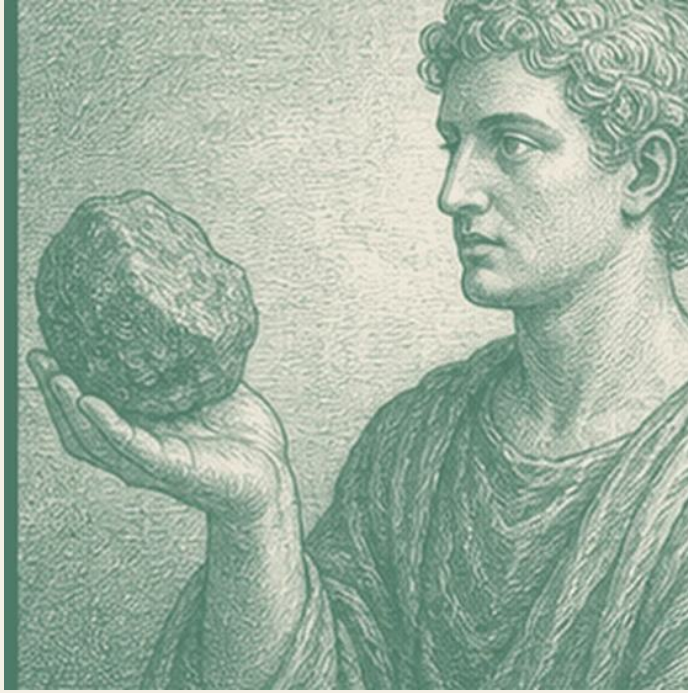
Bilim nesnelerin gizli maddesini değil, deneyimdeki düzenli bağlantıları keşfettiği için Berkeley'in dünyasında işini sürdürebilir. Bölümün asıl sorusu, görünen sonuçtan önce hangi koşulların kurulmuş olduğudur.

Gökbilimci gezegenin algılanmayan maddesini tutmaz; gözlem ve hesap düzeninden tutulmayı tahmin eder. Bu küçük hikâye, büyük iddianın evde, sokakta ya da kurum içinde nasıl çalışabileceğini görünür kılar.

Modern bilim teorik varlık ve nedensel yapı konusunda Berkeley'den daha güçlü gerçekçilik taşıyabilir. Sonraki araştırmalar ayrıntıları değiştirebilir, fakat iyi soru yeni bilgilerle yeniden sınanabildiği için yaşamayı sürdürür.

Felsefi ontoloji tartışmasıyla bilimsel yöntemin günlük başarısını birbirine karıştırmamak gerekir. Aynı ilişkiyi sıradan bir nesnenin üretiminde, kullanımında ve atığa dönüşmesinde izlemek şaşırtıcı bağlantılar açabilir.

Gündelik dünya yerinde kalır

Berkeley taşın, ağacın ve ekmeğin varlığını reddetmediğini; yalnız onların algıdan bağımsız maddi özünü reddettiğini vurgular. İlk bakışta küçük görünen bu değişiklik, olayın nedenini ve sorumluluğunu başka bir yerde aramamızı sağlar.

Taşa tekme atınca canınız acır; idealizm bu acıyı hayal diye silmez. Bu küçük hikâye, büyük iddianın evde, sokakta ya da kurum içinde nasıl çalışabileceğini görünür kılar.

Gündelik nesne dilini korumak kuramın bütün güçlüklerini çözmez. Açıklama olasılığı gösterir, kaçınılmaz kader ilan etmez; koşullar değişince sonuç da değişebilir.

Felsefi iddiayı günlük sonuçlarına çevirip gerçekten neyi değiştirdiğini kontrol etmek gerekir. Aynı ilişkiyi sıradan bir nesnenin üretiminde, kullanımında ve atığa dönüşmesinde izlemek şaşırtıcı bağlantılar açabilir.

Bu bağlantıyı bir adım daha izlediğimizde, “Gündelik dünya yerinde kalır” ile İnsan Bilgisinin İlkeleri kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Algı dünyasının şaşırtıcı ciddiyeti

Eser alışılmış madde fikrini kaldırıncı dünyayı silmek yerine renk, ses ve dokunun doğrudan gerçekliğini öne çıkarır. Mesele sözcüğün tanımından çok, tanımın hangi eski alışkanlığı görmemizi sağladığıdır.

Gün batımı fiziksel dalga boyu kadar görülen renk, hissedilen serinlik ve paylaşılan an olarak vardır. Sahnedeki şaşırtıcı sonuç tek bir kişinin niyetinden değil, küçük koşulların aynı yönde birleşmesinden doğar.

Deneyimi merkeze almak öznel beğeniye ortak gerçekliğin tek hakemi yapmamalıdır. İnsan niyeti ile kurumsal sonuç aynı yönde olmayabilir; bölümün gerilimi çoğu zaman tam burada doğar.

Kişisel algıyı ölçüm, başkalarının bakışı ve düzenli tekrar içinde sınamak gerekir. Bugün aynı ilişkiyi ararken önce görünen sonucu değil, sonucu normalleştiren kuralı ve teşviki bulmak gerekir.

Büyük resmi yeniden kurduğumuzda, “Algı dünyasının şaşırtıcı ciddiyeti” ile İnsan Bilgisinin İlkeleri kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

SON DURAKLAR · SINIR

18. DURAK

Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer

Berkeley 'hiçbir şey gerçek değil' veya dünya yalnız benim hayalimdir demez. Masayı, taşı ve ağacı gerçek sayar; reddettiği, bunların bütün algılanabilir niteliklerinden ayrı ve bilinemez bir maddi töz üzerinde durduğu fikridir.

Duvara çarptığınızda acı gerçektir ve isteğinizle kaybolmaz. İdealizm duvarı silmez; duvarın gerçekliğini düzenli, zorlayıcı algı fikirleri ve onları algılayan zihinler üzerinden açıklar.

İnsan Bilgisinin İlkeleri için doğru okuma, güçlü cümleyi tek başına taşımak yerine onu destekleyen örneği ve sınırını da birlikte hatırlamaktır.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA

19. DURAK

Kitap hakkında süren tartışma

'Esse est percipi' felsefe tarihinin en tanınmış tezlerinden biri oldu; idealizm, algı, temsil, şüphecilik ve zihin-dünya ilişkisi tartışmalarını kalıcı biçimde etkiledi.

Tanrı'nın süreklilik için zorunlu olup olmadığı, başka zihinlerin nasıl bilindiği, bilimsel nesnelliğin yalnız fikir düzeniyle açıklanıp açıklanamayacağı ve soyut fikir eleştirisinin matematiği taşıyıp taşımadığı tartışıldı.

Bir esere yöneltilen ciddi itiraz, onu otomatik olarak değersizleştirmez. İnsan Bilgisinin İlkeleri bugün hâlâ okunuyorsa bunun nedeni yalnız verdiği cevaplar değil, itirazların bile çevresinde dönmeye devam ettiği güçlü sorulardır.

SON DURAKLAR · BUGÜN

20. DURAK

Bugüne taşınan üç soru

Nesneden algılanabilir bütün nitelikleri çıkarınca ne kalıyor? Algı ile hayali ne ayırıyor? Ortak dünyanın sürekliliğini hangi kanıt ve varsayımla kuruyoruz?

Bir fincanı seçin ve ona ilişkin renk, biçim, ağırlık, sıcaklık ve ses deneyimini yazın. Sonra bunlardan ayrı düşündüğünüz 'madde'nin hangi ek açıklamayı verdiğini sorun.

İnsan Bilgisinin İlkeleri bu soruların hemen cevaplanmasını beklemez. İyi kitap bazen yeni bir bilgi vermekten önce, doğal sandığımız bir duruma başka gözle bakmayı öğretir.

SON DURAKLAR · ÖZ

21. DURAK

Bir cümlede kitabın özü

Duyulur nesneler algıdan ayrı gizli madde yığınları değil, zihinlere düzenli ve irade dışı biçimde verilen fikir bütünleridir; bu iddia dünyayı yok etmek değil doğrudan deneyime geri vermek ister.

Akılda tutulacak son görüntü, yosun yeşili ve kehribar tonlarında bir elma, ağaç ve taşın renk, doku ve ses halkalarına ayrıldığı; halkaların açık bir göz ile görünmez bir algı ufkunda yeniden birleştiği sakin bahçedir. Bu görüntü ayrıntıların yerini tutmaz; ana soruya geri dönmek için bir işaret levhasıdır.

İnsan Bilgisinin İlkeleri adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

[1] Project Gutenberg - Principles of Human Knowledge

[2] Stanford Encyclopedia of Philosophy - George Berkeley

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

İnsan Bilgisinin İlkeleri adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.